

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Teze diplomové práce

**Environmentální vzdělání a environmentální chování
v rozvoji regionu**

Bc. Klára Trávníčková

© 2016 ČZU v Praze

1 SOUHRN

Cílem diplomové práce je zhodnocení environmentálního vzdělání a environmentálního chování pro rozvoj Ústeckého kraje a navržení východiska k této problematice. Dílčím cílem je zjištění úrovně environmentálního vzdělávání na středních školách a mezi veřejností.

Práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část je zpracována na základě odborné literatury s použitím metod analýzy, syntézy a komparace. Praktická část práce je založena na kvantitativním i kvalitativním sociologickém šetření. Kvantitativní šetření bylo provedeno prostřednictvím dotazníků mezi studenty středních škol a veřejností z Ústeckého kraje. Kvalitativní průzkum byl proveden mezi aktéry podílející se na environmentálním vzdělávání z téhož regionu. V závěru diplomové práce je zhodnocení environmentálního vzdělávání na středních školách a environmentálního chování mezi veřejností v regionu a navržena doporučení.

Klíčová slova: environmentální výchova, environmentální chování, ekogramotnost, udržitelný rozvoj, životní prostředí, regionální rozvoj

2 CÍL A METODIKA

Cílem diplomové práce je stanovení si jednoho hlavního cíle a dva dílčí cíle. V rámci jednotlivých dílčích cílů byla stanovena vždy jedna výzkumná otázka.

Hlavním cílem diplomové práce je zhodnocení faktoru environmentálního vzdělání a environmentálního chování pro rozvoj regionu a navržení východiska k této problematice. Dílčím cílem č. 1 této práce je zhodnocení úrovně environmentálního vzdělání na středních školách Ústeckého kraje. V rámci dílčího cíle č. 1 je stanovena výzkumná otázka, zda poskytování informací ze strany školy k ekologii a ochranně životního prostředí ovlivňuje skutečnost, že studenti třídí odpad.

Dílčím cílem č. 2 je zjištění úrovně environmentálního chování mezi veřejností z Ústeckého kraje. V rámci dílčího cíle č. 2 je stanovena výzkumná otázka, zda třídění odpadu veřejnost vnímá jako základ environmentálního chování.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí a to na část teoretickou a praktickou. Základem teoretické části práce je analýza, syntéza a komparace souboru literárních rešerší odborné literatury, na jejímž základě jsou definovány a popsány základní ekologické pojmy včetně

problematiky environmentální a ekologické výchovy. Prostřednictvím kompilace odborné literatury je odkrýváni historie vztahu člověka a přírody, jednotlivé cíle a prostředky environmentální výchovy a v neposlední řadě i trvale udržitelný rozvoj včetně problematiky ekogramotnosti.

Praktická část práce je založena na kvantitativním i kvalitativním sociologickém šetření. Zpracování praktické části je postaveno zejména na sestavení dotazníků, které byly distribuovány mezi studenty středních škol a českou veřejností. Cílem je zjištění úrovně environmentálního vzdělávání středoškolských studentů 2 středních škol Ústeckého kraje a též zjištění úrovně environmentálního chování mezi veřejností z téhož regionu.

Kvalitativní šetření je provedeno mezi aktéry podílející se na environmentálním vzdělání v regionu. Cílem je získání názorů středoškolských studentů, pedagogů, nestátních neziskových organizací, krajských úředníků a veřejnosti z Ústeckého kraje, jak získávají informace a jakou činnost organizují k ekologii a ochraně životního prostředí.

Kvantitativní šetření je prováděno prostřednictvím dotazníkového šetření ve zvolených středních školách a mezi veřejností Ústeckého regionu. Odpovědi dotazovaných jsou zaneseny do tabulky v Excelu a jejich výsledky jsou okomentovány a znázorněny pomocí grafu. Pro určení vzájemných závislostí mezi výsledky jednotlivých otázek je použit χ^2 test pro nezávislost. U obou analýz je stanovena nulová hypotéza. Před každým testem je třeba vytvořit asociační tabulky, které jsou vytvořeny pomocí Excelu. χ^2 test pro nezávislost je pak vytvořen pomocí programu Statistica. U obou hypotéz je stanovena hladina významnosti $\alpha = 0,05$. Dále χ^2 zjištěné v programu Statistica je porovnáno s kritickou hodnotou $\chi^2_{\alpha(1)}$ nalezenou v tabulkách. Pokud $\chi^2 > \chi^2_{\alpha(1)}$, nulová hypotéza se zamítá. Závislost u testované dvojice se má za prokázanou. Pomocí koeficientu asociace je určena její síla. Nulová hodnota koeficientu znamená nulovou závislost, naopak hodnota koeficientu značí závislost absolutní. Pokud platí, že $\chi^2 < \chi^2_{\alpha(1)}$, nulová hypotéza není zamítnuta a závislost mezi testovanými znaky není prokázána.

3 ZÁVĚŘ

Závěrem diplomové práce lze konstatovat, že úroveň environmentální výchovy v České republice, je v teoretické rovině na více než dobré úrovni. Environmentální výuka na školách může čerpat nejen z učebnicových materiálů mající jednotlivé školy k dispozici, ale může využít i teoretické zázemí různých ekologických a environmentálních organizací. Z výzkumu

rovněž vyplývá, že pouze získávání teoretických znalostí v rámci výuky environmentální výchovy nestačí. Je třeba propojit získané teoretické znalosti s praktickými poznatky, konfrontovat studenta se skutečným stavem jednotlivých oblastí životního prostředí, neboť právě propojení teoretické a praktické výuky přispívá k dotvoření jasného obrazu o jakémkoliv studované problematice.

Závěrem lze říci, že ekologická výchova potřebuje také oporu „seshora“. Ústecký kraj finanční podporu silně omezilo a ztratilo zájem o projekty, které by měly významně přispívat k přijetí zodpovědnosti za stav životního prostředí. Stále je převis žádostí o dotaci a podpořených projektů. V roce 2016 přišlo na krajský úřad Ústeckého kraje celkem 35 žádostí o dotaci v celkovém objemu 2,1 mil. Kč. Podpořeno z toho bylo pouze 14 projektů v celkovém objemu 0,952 mil. Kč. Jedním z důvodů je i to, že rozhodování o přidělování finančních prostředků je ovlivňováno politicky. A co je možná ještě důležitější, vedení Ústeckého kraje má jiné priority. Přitom kraj by měl hrát důležitou úlohu environmentální výchovy. Lze předpokládat, že pokud volení i jimi dosazovaní představitelé veřejné správy nezmění svůj negativní postoj k problematice ochrany životního prostředí tedy i EVVO, může být důsledkem i likvidace některých středisek a pokles jejich vlivu.

Z výše uvedeného lze definovat určitou snahu společnosti o jisté zakořenění ekologické a environmentální výchovy do českého vzdělávacího systému. Ovšem nelze opomenout, že kvalitní environmentální výuka nestačí, je pouze důležitým nástrojem, který sehrává významnou roli v procesu zrodu environmentální morálky a environmentálního mravního principu. Environmentální výuka může beze sporu významným způsobem přispět k vnitřnímu přijetí a ztotožnění se člověka s environmentálními a ekologickými principy, k tomu, aby získal schopnost samostatně posuzovat dopady svého chování na životní prostředí a následně změnil a nastavil své jednání tak, aby bylo zcela v souladu s trvale udržitelnými principy a to nejen v oblasti životního prostředí. V otázce budování osobního vztahu k ochraně životního prostředí se nelze spoléhat pouze na roli vzdělávacích institucí. Základy environmentálního mravního principu každého člověka je nutno položit již v rámci výchovy v rodině a tam pracovat na jejich zakořenění, na tom, aby se ochrana životního prostředí stala zcela přirozenou a samozřejmou činností člověka.

Doporučení pro zlepšení situace ve školách pro pedagogické pracovníky zavedení praktických cvičení v terénu, exkurzí do chráněných územních rezervací, dále spolupráce s místními či regionálními ekologickými středisky, exkurzí u významných subjektů zaujímající v daném

regionu klíčové postavení, jednak mezi znečišťovateli životního prostředí či naopak realizace návštěv u institucí monitorujících stav životního prostředí v regionu. V neposlední řadě autorka práce nabízí předmětným středním školám spolupráci s vysokými školami v regionu, s pedagogy a studenty oborů souvisejících s ochranou životního prostředí např. UJEP – katedra přírodních věd, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava.

Výsledků autorčina šetření mohou využít zmíněné vzdělávací instituce jako návod na zavedení praktických cvičení do hodin ekologické výchovy, která tak mohou ekologickou výchovu žákům více zatraktivnit.

Rozvoj regionu může být efektivní, pokud je zastřešen mnohostranným partnerstvím. Přínosem je podpora aktivní spolupráce nevládního neziskového sektoru, veřejné správy a veřejnosti. Spolupráce nestátních neziskových organizací (NNO) hodnotí vzájemnou spolupráci na místní úrovni a s krajem jako přínosnou a potřebnou. Je v jejich vlastním zájmu vnést do společnosti nové možnosti. Otevřenost přístupu a chuť spolupracovat mezi neziskovou a veřejnou sférou s vědomím vzájemného se doplňování. NNO vidí problémové oblasti z interního pohledu, tedy neziskové organizace tak působí jako velmi cenný zdroj informací pro obce, mikroregiony i krajské úřady a mohou také krajskému úřadu pomáhat při jeho aktivitách. Aktivní nesobecký přístup je jeden z nejdůležitějších kroků k úspěšné spolupráci.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

CANDAN, Sevcan; ERTEN, Sinan. *Pre-Service Teacher Opinions about Eco-Friendly Person Activity Package Developed to Raise Environmental Awareness*. International Electronic Journal of Environmental Education, 2015. v5 n2 p. 62-85. ISSN: 2146-0329

ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. 257. publikace Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Ústeckého kraje*. 2015. Kód publikace: 330006-15

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-141-2

HORKÁ, Hana. *Ekologická dimenze výchovy a vzdělávání ve škole 21. století*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3750-4

- KÁRA, Jaroslav. *Teoretická východiska, souvislosti, instituce*. Praha: Centrum Univerzity Karlovy pro otázky životního prostředí, 2002, 1. vydání. ISBN 80-238-8378-X
- KELLER, Jan. *Přemýšlení s Josefem Vavrouškem*. 2. vyd. Praha: G plus G, 1995. ISBN 80-901896-1-X
- KOHÁK, Erazim. *Zelená svatozář: kapitoly z ekologické etikety*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 1998. ISBN 80-85850-63-X
- KOPP, Jan, *Environmentální výchova jako průřezové téma*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2008. ISBN: 978-80-7043-757-5
- KRAJHANZL, Jan. *SCHOOL AND HEALTH 21 Health Education: Contexts and Inspiration*. 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5259-8
- LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál. 2012. ISBN: 978-80-262-0094-9
- LIBROVÁ, Hana., *Láska ke krajině?* 1. vyd. Brno: Blok, 1988
- MÁCHAL, Aleš. *Malý ekologický a environmentální slovníček*. 4. vyd. Brno: Rezekvítek, 2006. ISBN 80-86626-08-3
- MOLDAN, Bedřich. *(Ne)udržitelný rozvoj. Ekologie – hrozba i naděje*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0286-5
- PIKE, Graham; CAHA, Milan. *Cvičení a hry pro globální výchovu*. 1. vyd. Praha: Portál. 2000. ISBN: 978-80-7367-647-6
- PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. Praha: Portál, 1. vyd. 2000. ISBN: 80-7178-399-4
- SKINNER, Burrhus, Frederic. *About Behaviorism*. New York: Random House, 1976. ISBN 0-394-71618-3
- STIBRAL, Karel. *Proč je příroda krásná? Estetické vnímání přírody v novověku*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2005. ISBN: 80-7363-008-7
- WINTER, Deborah; KOGER, Susan. *Psychologie environmentálních problémů*. Praha: Portál, 2009. ISBN: 978-80-7367-593-6